

Havasi Éva

Jövedelmi felvétel, rétegződés felvétel, szegénységfelvétel

(Készült a SZOLID-projekt számára)

Bevezetés, a téma fontossága

Jövedelmi felvétel hosszú kihagyás, majd egy sikertelen próbálkozás után 1996-ban volt először és utoljára a rendszerváltás utáni Magyarországon.

A jövedelemre vonatkozó kérdések ma Magyarországon a legérzékenyebb területnek számítanak, ennél csak a vagyoni helyzet megismerése reménytelenebb vállalkozás. Mindezek ellenére és talán éppen ezért, szükség lenne egy jövedelmi felvételre, amely a lakosság jövedelmi helyzetéről, jövedelmi különbségeiről reális képet adna nemcsak globálisan, hanem társadalmi rétegenként is, figyelembe véve a területi különbségeket is. Ehhez az anyagi források biztosításán túl, komoly összefogásra lenne szükség a KSH, a TÁRKI és az MTA téma iránt elkötelezett szakemberei között. Hasonlóan a hatvanas években választott megoldáshoz, **érdemes lenne a jövedelmi felvételt koncepcionálisan és tematikailag is összekapcsolni egy rétegződési felvétellel. Majd ezek eredményeinek ismeretében, az ebből vett másodlagos mintán egy szegénységi felvételt végrehajtani.** Ehhez a nagyívű elképzeléshez megnyerhetőek lennének a szakma kiválóságai és egy értelmes munkamegosztás mellett összeadódnak több szakterület tapasztalata és legjobb tudása.

A mai magyar társadalom rétegződési viszonyairól sokan sokfélét gondolnak, de hiányzik az az empirikus adatbázis, amellyel ezeket az elképzeléseket tesztelni lehetne. Az utolsó nagy rétegződési vizsgálat a nyolcvanas években zajlott. Azóta a társadalom gyökeresen átalakult.

Ami a szegénységvizsgálatot illeti, talán ez a rendszerváltó Magyarország legnagyobb adóssága. Ahhoz, hogy egy célirányos „szegénységi mintakeretet” meg tudjunk határozni, ahhoz szükség van a társadalom működési mechanizmusainak, rétegződésének ismeretére. A szegénységnek vitathatatlanul vannak „abszolút” elemei, de lehatárolása csakis abban a társadalomban lehetséges, amelyben létezik és újratermelődik.

Ebből a gondolatsorból az is világosan látszik, hogy egy ilyen munka komoly előkészítést igényel és meglehetősen költséges.

A mintáról és az időzítésről

A minta nagyságának — a korábbi jövedelmi (rétegződési) felvételekhez hasonlóan — 18-20 ezer háztartást kell felölelnie.

Már a mintakiválasztásnál, a minta tervezésénél figyelembe kell venni a nemválaszolási sajátosságokat, a kiemelkedően magas és alacsony jövedelmű rétegek önkéntes lakossági felvételeknél tapasztalt elzárkózását. Ezért — hasonlóan az 1996-os jövedelmi felvételhez — **célszerű lenne a vizsgálatot összehangolni a KSH mikro-cenzus adatgyűjtésével.** Ez a kötelező nagymintás adatgyűjtés hasznos, felhasználható háttér lehetne a tervezett vizsgálatsorozatnak.

Összegzés, konklúziók

Az adatgyűjtések területén nagyobb átláthatóságot és összhangot kellene teremteni az „adatgyártók” és az „adathasználók” között. Nagy volumenű, a felhasználók széles köre számára hasznos vizsgálatok esetében értelmes és hatékony munkamegosztást kell kialakítani a KSH, mint a „hivatalos statisztika” letéteményese, és a kutatóhelyek között. Vannak olyan vizsgálatok, amelyek csakis ezen intézmények összefogásával, sokféle nézőpont és tudás találkozásával valósíthatóak meg. A jövedelmi felvétel, a rétegződési felvétel és a szegénységfelvétel együtt és külön-külön is ebbe a csoportba tartozik.

Megfontolandó, hogy nemcsak a hazai nagykutatások, hanem a nemzetközi pénzek felhasználásával készülő kutatások esetén is érdemes lenne kialakítani egy hatékony összefogást. **A sok kis kutatás fontosságát nem megkérdőjelezve, hanem fontosságát megerősítve szükség van az alapozó vizsgálatokra, amelyek biztos talajt, jó háttérinformációkat adnak a kismintás vizsgálatokhoz. E tekintetben, ezen a területen azonban anyagi és szellemi erőforrás összevonásokra lenne szükség. Ennek jó példája lehetne ez a vizsgálat sorozat.**

Budapest, 2003. október 16.

(Havasi Éva)